

Tomasz P o l l e r. *Bóg, człowiek, natura. Problematyka ekologiczna w nauczaniu Jana Pawła II*. Kraków–Zakopane: Instytut Botaniki PAN & Tatrzański Park Narodowy 2001 ss. 79.

Od przełomu lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku notuje się duże zainteresowanie problematyką ekologiczną. Jest to spowodowane nasilającym się kryzysem ekologicznym, zataczającym coraz szersze kręgi i zagrażającym nie tylko współczesnemu człowiekowi, ale także przyszłym pokoleniom. Tematyka ekologiczna znalazła także swoje miejsce w nauczaniu Kościoła współczesnego, które kryzys ekologiczny ujmuje w kategoriach kryzysu moralnego oraz traktuje go jako współczesny znak czasu. Wątki ekologiczne pojawiają się w nauczaniu posoborowych papieży, a zwłaszcza w wypowiedziach Jana Pawła II. Trudno jednak wskazać jeden dokument, w którym kwestia ekologiczna zostałaby ukazana całościowo, dlatego z radością należy witać wszelkie próby zebrania i uporządkowania kościelnego nauczania dotyczącego problemów ekologicznych. Takiego zadania podejmuje się niewielka książka Tomasza Pollera pt. *Bóg, człowiek, natura. Problematyka ekologiczna w nauczaniu Jana Pawła II*.

Recenzowana książka składa się z czterech rozdziałów, poprzedzonych komentarzem *Od Redakcji* autorstwa Zbigniewa Mirka, oraz wstępem. Pierwszy rozdział pt. *Teologia a ekologiczna odpowiedzialność* jest próbą ukazania teologicznych podstaw odpowiedzialności ekologicznej. Autor odwołuje się tutaj do Objawienia,

kreśląc wynikającą z niego i głoszoną przez Kościół wizję Boga-Stwórcy, człowieka stworzonego na obraz i podobieństwo Boże oraz świata widzianego w perspektywie stwórczej, zbawczej i eschatologicznej. Drugi rozdział, zatytułowany *Człowiek wobec przyrody. Modele relacji człowiek – natura*, omawia różne modele relacji człowiek – przyroda obecne w nauczaniu papieskim. Znalazły się w nim rozmaite koncepcje relacji człowieka wobec przyrody: od biblijnie pojętej postawy „panowania”, poprzez model uczestnictwa człowieka w harmonijnym rozwoju środowiska naturalnego, aż po franciszkański ideał braterstwa z przyrodą. Według Tomasza Pollera pierwszy i drugi rozdział jest „ukazaniem ogólnej wizji Jana Pawła II odnośnie przyrody, miejsca człowieka, jak i odniesienia do Boga” (s. 12). Kolejne dwa rozdziały podejmują szczegółowe kwestie ekologiczne w nauczaniu Jana Pawła II. Najpierw, w rozdziale trzecim (*Ekologia i gospodarka*), Autor ukazuje problematykę ekologiczną w kontekście zagadnień społeczno-gospodarczych. Idąc tropem nauczania papieskiego, skupia się na cywilizacji konsumpcyjnej i jej konsekwencjach dla człowieka i środowiska naturalnego. Ostatni, czwarty rozdział, zatytułowany *Bezinteresowność i kontemplacja*, zwraca uwagę na kontemplacyjno-religijny i estetyczny wymiar relacji człowiek – natura. Tomasz Poller pisze, że integralną częścią tego rozdziału „jest ukazanie korzeni wrażliwości na naturę u obecnego Papieża, związanych z jego osobistym życiem” (s. 12).

Książka Tomasza Pollera napisana jest językiem zwięzłym i przystępnym. Autor stara się ukazać i powiązać logicznie najważniejsze wątki nauczania Jana Pawła II dotyczące problematyki ekologicznej, unikając przy tym rozwlekłych analiz. Na uwagę zasługuje także staranne i estetyczne wydanie książki. Czternaście fotografii krajobrazów polskiej przyrody, głównie parków narodowych, autorstwa Renaty i Marka Kosińskich, oraz okładka z fotografią Zbigniewa Mirka nadają książce szczególny klimat, korespondujący z jej treścią i sprzyjający głębszej zadumie nad pięknem stworzonego świata.

Książka budzi także pewne pytania, wątpliwości i zastrzeżenia. Wyraźnym mankamentem jest brak zakończenia, w wyniku czego czytelnik pozbawiony jest podsumowujących wniosków, które powinny syntetycznie uporządkować całość nauczania Jana Pawła II dotyczącego kwestii ekologicznej. Dyskusyjne są także tytuły niektórych rozdziałów i paragrafów, które wydają się nie zawsze zadawalająco wyrażać i korespondować z zawartą w nich treścią. Autor podzielił bibliografię na źródła i literaturę (s. 75-79). W źródłach znalazły się dokumenty soborowe (KDK) oraz wypowiedzi Jana Pawła II. Wśród tych ostatnich odnajdujemy: 8 encyklik, 1 adhortację, 3 listy, 2 orędzia, cykl katechez o Bogu Stwórcy ogłoszony podczas audiencji generalnych w latach 1984-1986 oraz 9 homilii i przemówień, a także zbiór papieskich wypowiedzi podczas pielgrzymki do Polski w 1997 r. W związku z tym rodzą się wątpliwości. Wystarczy sięgnąć do bibliografii M. Filipiak pt. *O ochronie życia i środowiska naturalnego. Bibliografia wypowiedzi Jana Pawła II 1978-1993* („Ethos” 7:1994 nr 1-2 s. 325-332), aby się przekonać, że wypowiedzi Jana Pawła II związanych z problematyką ekologiczną jest znacznie więcej. Można się domyślać, że Autor albo nie chciał przeciążać czytelnika nadmiernie rozbudowanymi przypisami i bibliografią, albo ze względów wydawniczych dokonał skrótów w bibliografii. Innym powodem może być fakt, że problematyka ekologiczna, choć obecna w lic-

nych wypowiedziach Jana Pawła II, tworzy pewną całość i Papież konsekwentnie ją głosi, wracając w różnych miejscach i wobec różnych gremiów do wcześniej wypowiedzianych kwestii.

Książkę Tomasza Pollera można uznać za udaną próbę całościowego ujęcia problematyki ekologicznej w nauczaniu Jana Pawła II. Jest ona godna polecenia nie tylko tym, którzy pragną zgłębić nauczanie papieskie, a zwłaszcza problematykę ekologiczną w nauczaniu Kościoła współczesnego. „Jest to lektura – pisze we wprowadzeniu Zbigniew Mirek – doskonała na czas odpoczynku wśród urokliwych zakątków przyrody. Uczy pogłębionego spojrzenia na otaczający świat i szacunku oraz bezinteresownej miłości do wszelkiego stworzenia” (s. 7).

Marek Fiałkowski OFMConv